

Gaj Julije Cezar: MOJI RATOVI, "Zora", Zagreb, 1972.

Svaki put kada se prevodi neko djelo, kao da se iznova postavlja pitanje: kako u našem jeziku pronaći ekvivalentne i adekvatne izraze koji će što vjernije - ne samo prenijeti čitaocu poruku pisca, nego mu i predočiti stil i jezik originala. Pa kako je to u većini slučajeva gotovo nemoguće provesti u potpunosti, to vredniji postaje za nas svaki dobar prijevod, pogotovo ako se radi o tekstu koji je na originalu pristupačan tek malom broju čitalaca.

U nakladi izdavačko-knjižarskog poduzeća "Zora" izašlo je 1972. djelo pod naslovom: Gaj Julije Cezar: "Moji ratovi", biblioteka Izvanredna izdanja, prevodilac Ton Smerdel.

Naše nas strahopoštovanje prema starini i danas često navodi da se pri prevodjenju djela, kako rimskih tako i grčkih klasika, služimo nekim zamršenim i pretjerano arhaičnim jezikom, tako da prijevod katkada postaje nerazumljiviji od originalnog teksta. To može biti naročito evidentno kad je u pitanju pisac kao što je Cezar koji se općenito smatra upravo školskim uzorom čistoće jezika i stila. U tom pogledu ovaj najnoviji i najpotpuniji prijevod Cezara, što ga do danas imamo, posjeduje sve potrebne kvalitete koje ga čine gotovo primjerom uspješno riješenog problema: kako prevoditi.

Prvo ugodno iznenadjenje ovog prijevoda jest sam jezik: moderan izraz, potpuno jednostavno prevedene one uobičajene latinske konstrukcije koje su kod nas tako često prevodjene na kompliciran i nespretan način, slobodan prijevod, ali pri kojem je Smerdelu pošlo za rukom da pronadje precizne termine, adekvatne latinskim izrazima - sve to čini njegov prijevod čitkim, jasnim i pristupačnim i zanimljivim za svakoga. Ako se doduše mogu uočiti neke slabe strane te težnje za oslobadjanjem od tzv. ropskog prevodjenja, mjesta gdje se čini kao da je prevodiocu uzmanjkalo invencije u izboru izraza, pa su tako nastale ponešto kakofonične rečenice kao: Ariovist se ne želi odlučiti za odlučan sukob (I,50), vojnici su sami od sebe činili ono što

im se činilo kao najbolje (II,20), budući da su držali da neće moći održati (VII,55), imali su sredstava da imaju svoje ljude (II,1), s druge strane svakako treba napomenuti upotrebu pojedinih termina, napose vojnih ili tehničkih, koji su posve bliski današnjem čitaocu, a da ipak nimalo ne izdaju latinski original, dok međutim uvelike pridonose živosti i plastičnosti izraza. Jedan prevodilac, nažalost, ne može sam riješiti sve probleme koji su vezani uz prevodjenje nekog djela, pogotovo ako ne želi krenuti već utrtim putem, nego ostvariti nov pristup k prevodjenju određenog teksta. Tako na primjer pitanje prilagodjavanja stranih imena našem jeziku još uvijek ostaje bez odgovora. Nije baš najsretnije rješenje rijeku Rhōnu nazivati Rodanom, unatoč latinskom imenu Rhodanus i ma koliko to bilo uobičajeno, dok Rhenus ostaje naprosto Rajna. Ili, zašto su Haedui u našem prijevodu Heduanci, Helvetii Helvećani, dok su s druge strane Belgae ipak samo Belge, a Britanii isto tako Britani? U dobrom prijevodu, čak i mali nedostaci dolaze do izražaja, pa je zato šteta da ovakve sitnice kvare opći povoljan dojam djela.

Ton Smerdel je svoj prijevod popratio i opširnim pogovorom u kojem je s jednakom podrobnošću izložio kako privatni i politički život Gaja Julija tako i njegovo književno djelo, sve protkano osvrtom na historijske i političke prilike u ondašnjem Rimu i u provincijama. "Napomene" na kraju svakog od prevedenih djela ipak jedva da su dovoljne za manje upućenog čitaoca, a moguće je pretpostaviti da onim upućenijima nisu ni potrebne. Nije ovdje riječ o detaljnim, čak i minucioznim komentarima Martina Kuzmića, ali - smatramo li, naime, da je knjiga u prvom redu namjenjena čitaocu koji se nije u mogućnosti služiti originalnim tekstom - samo najvažnije i najopćenitije napomene ne mogu biti dostatne.

S druge strane, "Tumač" ličnih imena i manje poznatih pojmova dopušta daleko bolji i potpuniji uvid u ovo područje.

Djelo Tona Smerdela obuhvaća prijevod kompletnog Opus Caesarinum tj. Komentare o galskom i gradjanskom ratu, te tri povijesne monografije o aleksandrijskom, afričkom i hispanskom ratu ili, prema naslovu originala: Gaii Iulii Caesaris aliorumque scriptorum Commentarii. U Komentare o glaskom ratu uvrštena je i Osmo knjiga čiji je autor Aulo Hirције, Cezarov štabni oficir, a također i pismo istoga Hircije upućeno Luciju Korneliju Balbu, u kojem Hircije opravdava svoj naum da Cezarovo djelo upotpuni još jednom knjigom.

Djelo u cjelini ima dakle namjeru da čitaocu što jasnije prikaže i osvijetli Cezarovu ličnost, bolje i uvjerljivije "nego što su o njemu pisali neki antički pisci" (T.Smerdel). Sam prijevod je po svojoj čistoći jezika i lakoći izraza isto tako vjeran prikaz Cezarova jezika i stila.

I tako, unatoč nekim nedostacima, ovo je djelo bez presedana: iako je i prije bilo nastojanja da se prevede Cezarov opus, kao što su to bili prijevodi Kolomana Raca i Julija Golika, ovo je prvi put da se objavljuje prijevod cjelokupnih Cezarovih djela, odnosno onih koja mu se već tradicionalno pripisuju. Zato pojavu ove knjige treba svakako pozdraviti, te možemo samo željeti da ovakvih izdanja bude što više.

Divina Ježić